

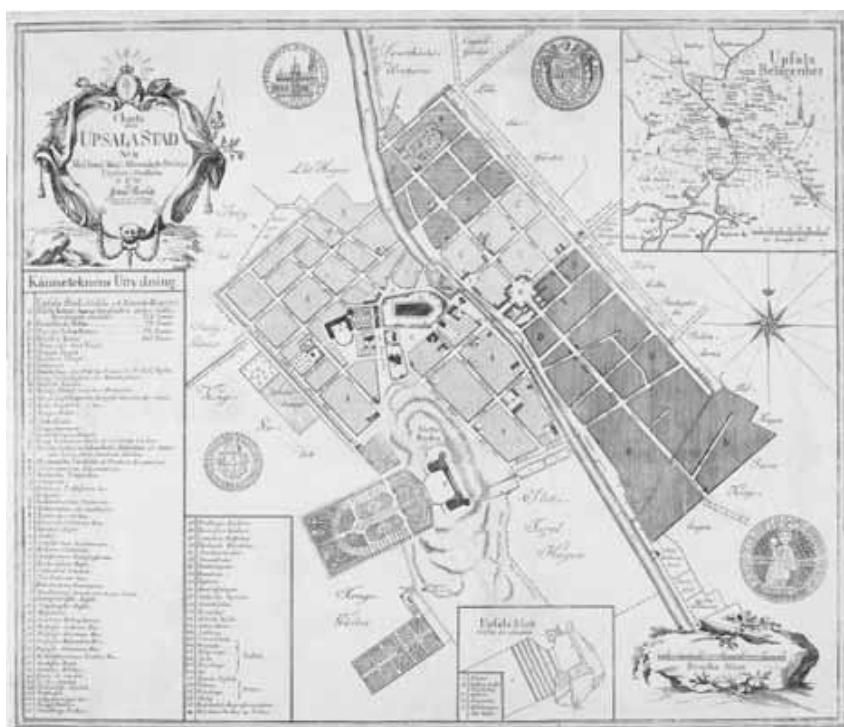
Varför firar vi 200 år?

Vad var det som hände 1811?

Paul Högberg

I slutet av 1700-talet minskade antalet studenter vid akademien i Uppsala kraftigt. Det innebar att Gestrrike resp. Helsinge nation hade blott ett fåtal medlemmar, ofta inte mycket mer än tio vardera. Tanken på en sammanslagning låg då nära till, i synnerhet som flertalet landsmän kom från hemlänets enda gymnasium, det i Gävle. Med starkt stöd av den för de båda nationerna gemensamma inspektorn Samuel Ödmann beslöts på hösten 1811 att skapa den nya Gestrrike-Helsinge nation.

Etthundra år senare högtidlighölls detta på flera sätt, bl.a. genom att man utgav jubileumsskriften *Gestrrike-Helsinge nation 1811–1911*. I ett av dess första kapitel redogjorde Paul Högberg (1879–1949) – förste kurator 1906–1908, sedermera förste bibliotekarie vid *Carolina Rediviva* och en av nationens tidigaste historiker, bl a skrev han om vårt hus i *Nationshusen i Uppsala* (1915) – för hur sammanslagningen gått till. Hans skildring är i hög grad läsvärd än idag, varför vi valt att återge ett utdrag ur den här i faksimilform.

Uppsala stad av år 1770. Det område där G-H skulle komma att uppföras står ännu obebyggt med undantag för Ekelunds Wärdshus. Ungefär där Reginateatern nu ligger fanns då Academie boktryckeriet. Luthagen var ännu ödsligt och botaniska trädgården låg till synes halvt utanför Uppsala.

Vid det flydda seklets början förde nationerna af allt att döma ett tynande lif. Redan i slutet af 1700-talet kan man konstatera en stark afmattning i studentantalet, som i början på 1800-talet till och med understeg 500 för att sedan successivt ökas till öfver 1,000 fram emot 1850. Det visar sig ej minst inom de då skilda Gestrrike och Helsinge nationer, som kunde räkna blott 7 à 8 medlemmar hvardera. Något egentligt nationslif var under dylika förhållanden ej möjligt. Man fortsatte visserligen enligt protokollen att disputerade och examinera för att fylla stadgarnas föreskrifter, men det stötte till och med på svårigheter »i anseende till det ringa antalet», som det heter. Man kan därför säga, att den nationernas förening, hvars hundraårsminne nu firas, på samma gång den var ett tecken till uppsving, framtvingats genom förhållandenas makt. Det låg ju något onaturligt redan däri, att ynglingar, som från hembygden hörde tillsammans genom daglig samvaro och gemensamma skolminnen skulle uppdelas på två skilda korporationer, ty ännu så länge fortsatte äfven lärjungarne från Hudiksvalls lärdomskola sina studier vid Gefle gymnasium. I enstaka fall sökte dessa sig direkt till akademien, men i allmänhet tycks vår nation mindre än de öfriga lidit af dåtidens priva-

tistsystem. Om således redan det inre sambandet förefanns och upprätthölls vid universitetet, så hade äfven de rent administrativa förhållandena länge framkallat gemenskap och beröringspunkter. Så hade förutom tidigare fall ända sedan 1790 de båda nationerna haft samma inspektor, nämligen teologie professor Erik Jonas Almqvist, och nu vid föreningens ingående Samuel Ödmann. Ibland delade de också kostnaderna för tidningsprenumeration, höllo gemensamma fester och diputationskonvent, särskildt i början på 1800-talet. Man ser af gestrikarnes protokoll 1808 hur de i ett annat fall sökte reda sig ur svårigheterna, då de med anledning af den genom vaktmästaren 'Tress' timade död lediga vaktmästarbefattningen beslöt rätta sig efter Helsinge, Finska och Jemtlandska nationen, »emedan det vore tjenligast at dessa 4 Nationer betjentes af en Vagtmästare». Den närmaste, praktiska anledningen till sammanslagningen torde man som sagdt kunna afläsa i det ringa antalet medlemmar med ty åtföljande knappa ekonomiska resurser och svårigheten att upprätthålla *nationens* funktioner.

Klagan öfver alla dessa olägenheter tog sig på hösten 1810 uttryck i förslaget om »en länge önskad förening» och nationens inspektor anmodades framlägga närmare projekt om villkoren och sättet därför. Själfva föreningsurkunden, som den återfinnes i protokollet, har följande lydelse:

Gestrike och Helsinge Nationernas förening.

För verkställigheten af en sådan länge önskad förening uppsattes af Nationernas gemensamma Inspector Herr Doctor Ödmann följande project:

»Såsom jag blifvit anmodad, att uppsätta ett project till Helsinge och Gestrike Nationernas förening, så får jag tillkännagifva, att jag emot denna Nationernas gemensamma önskan icke har någon betänklighet. Men tillika anser jag min skyldighet vara, att förekomma, det icke några klagomål för en framtid må anföras öfver Nationernas rättighet att meddela hvarandra enskildt tillslagna förmåner; således föreslås denna förening sålunda:

1:mo. Hvardera nationen behåller för sig de redan anslagna stipendier, hvilka, såsom af Donatorer bestämda och af Kongl. Maj:t sanctionerade, icke kunna öfverflyttas på annan Nation genom öfverenskommelse.

2:do. Collectan stipendia, såsom med kongl. stadfästelse stadgade måste förblifva såsom hittils, att det som inflyter i Gestrikland, tillfaller dem, som i denna province äro födde; äfvenså från Helsingland, med lika många rum som förut.

3:tio. Helsing Nationen tillåter Gestrikar att nyttja sitt Bibliotek, emot ansvar att böckerna oskadade återställas. De böcker Gestrike nationen äger, må äfven blifva till gemensamt bruk; men nationernas böcker må ej blandas, utan hafva sina särskilda cataloger.

4:to. Cassorna slås tillhopa och blifva gemensamme.

5:to. Curatelen omväxla emel. nationerna, då ämnen dertill äro att tillgå.

De af begge Nationerna, som härmed äro nöjde, teckne å andra sidan sitt bifall.

Uppsala den 29 nov. 1810.

Samuel Ödman.
utriusque Nat. Inspector.

Den 1. derpå följande December samlades då innevarande ledamöter af begge Nationerna, biföllo Herr Doctors förslag och påskrefvo sina namn i följande ordning:

E. M. Hådén, Cur. Gestr.

J. Florin, Curat. Hels. bifaller nationernas förening i de af Högv.

Herr Doctor föreslagna punkter och önskar att Inspector ensam deciderar i det som ännu kan vara stridigt.

P. Hillberg, Gestr.

Georg Collenius, Gestr.

Lindgren, Gestr.

Forssten, Gestr.

A. Berg, Hels.

R. Jennische, Gestr.

P. Karell, Hels.

L. Hambræus, Hels.
 E. Hartman, Hels.
 O. Elf, Hels.
 B. O. Messman, Gestr.
 J. Lundstedt, Hels.
 S. D. Blomgren, Gestr.
 N. E. Nordlöf, Hels.

Det af Högvördigste Herr Doctorn uppgifna projectet till Nationernas förening har undertecknad redan haft äran önska; men då detta ändamål nu så enhälligt bifalles, torde det till undvikande af framtida tvistigheter äfven vara nödigt, att förena Biblioteken af orsak, att då penningar till nya böckers inlösande tagas af gemensam Cassa, det torde blifva tvistigt till hvilket bibliotek de skola höra. — Äfvenså borde en af föreningsartiklarne bestämma, hvilketdera af Nationernas namn vid nationsbenämningen bör gå förut, hvilket bäst kan bestämmas af Högv. Herr Doctorn.

N. G. Sefström
 Helsinge.

I october mån. 1811 samlades åter begge nationernas ledamöter, då Nationernas förening under gemensamt namn af Natio Gesticio Helsingica och på de villkor, som Herr Doctorns och Inspectorns anförde förslag innehåller, ytterligare och enhälligt blef beslutad, i anledning hvaraf Curatorerna anmodades, att med Högv. Herr Inspectors minne och underskrift insinuera ansökning hos Herr Rector Magnificus och Amplissimum Consistorium om stadfästelse å Nationernas på sådana villkor beslutade förening.

Detta skedde och erhöles följande utslag:

Utdrag ur Consistorii Academici i Uppsala protokoll, hållet de. 2 nov. 1811.

S. D. Uti ingifven skrift, undertecknad af Herr Inspector och Curatorer, hade Gestrike och Helsinglands Nationer tillkännagifvit sig vara bevågne, att på de villkor ett af Inspector utriusque Nationis, Semin. Direct. Nordstjerne Ordens Ledamoten Professorn

Herr Doctor Ödmann på Nationernas begäran uppsatt, och nu i afskrift bifogadt project innehåller, sig till en enda nation förena, under benämning af Natio Gestrício Helsingica: begärande de, att till denna deras förening Consistorii Academici bifall och fastställelse erhålla.

Och alldenstund Consistorium Academicum vid pröfningen här af icke allenast fann de skäl bemälte Nationer för denna sin förening, dels af hvarderas nu varande ringa antal, dels utaf Landskapernas läge inom samma län, och dels utaf den gemensamma undervisningen vid ett och samma Gymnasium, anført, vara af särdeles vigt, utan äfven till alla delar ansåg sig böra gilla hvad ofvan omförmälte Project, i anseende till hvardera Nationens bibehållande vid sina nu innehafvande stipendia, Bibliothekernas gemensamma begagnande, Cassornas tillhopaläggande och Curatelens omvexlande mellan begge Nationerna, föreslår; fördenskull pröfvade Consistorium Academicum skäligt, att till denna Gestriklands och Helsinglands nationers begäran sitt samtycke och bifall gifva: kommandes till följe deraf desse nationer, att, med åtnjutande af de särskildta förmåner, hvilka enligt författningar tillkommit eller kunna tillkomma hvardera nationen, hädanefter vara till en enda nation förenade under namn af natio Gestrício Helsingica, skolandet häröfver Bevis genom utdrag ur protocollet bemälte nation meddelas.

Ut supra Ex protocollo

D. M. Schedvin

Secr. Loco.

I slutet af Nov. mån. 1811, då Landsmännerna voro samlade väcktes frågan om Curators väljande för den förenade Nation, då allmän önskan yttrades, det ville Magister J. Kjellin Curatelet emottaga. Kjellin förklarade sig icke vilja vägra emottaga det förtroende, hvarmed han af Landsmännerna hedrades, men förbehöll sig dock, att Nationernas Bibliotheker och Tillhörigheter ordentligen till honom skulle inventeras, innan han kunde ikläda sig deras ansvar.»

Man tycks emellertid väl länge nöjt sig med denna skäligen enkla form för en sammanslagning utan vidare bestämmelser rö-

rande styrelse och förvaltning. Administrationen var också af betydligt enklare art än nu. All egentlig beslutanderätt tycks hafva legat i nationens hand, så beträffande nationsbetyg, lån ur nationskassan, bibliotekets inköp och för öfrigt minsta utgiftsfråga. Ekonomien rörde sig första gemensamma förvaltningsåret 1812 med en inkomstpost på 120 rdr. 6 sk. b:co, utgörande hufvudsakligen inskrifningsafgifter à 3 rdr. 16 sk., terminsafgifter à 1 rdr. 21 sk., en och annan testimonieafgift och ett fåtal räntor. Kuratorerna eller rättare sagdt kuratorn, ty det var först 1824 vi fingo titeln »förste kurator», då också den till lättande af kurators arbetsbörda år 1822 tillkomna bibliotekarien fick namn, heder och värdighet af »andre kurator», var allenast förvaltande och verkställande myndighet efter nationens anvisningar.

Men när efter aflidne apologisten vid Upsala Cathedralskola Mag. Jonas Kjellin Mag. Docens i experimentalphysiken Henrik Falck år 1818 öfvertog kuratelet, var han den förste att föreslå undanröjandet af de olägenheter, som tvänne skilda bibliotek med samma förvaltning medförde. För att kunna revidera och iordningställa nationsbiblioteket framställde han förslag om att »till ett enda odelbart Bibliotek förena så väl de för detta Gestrrike- och Helsing-Nation särskildt tillhöriga böcker och skrifter som de, hvilka efter nationernas förening för gemensamma medel redan blifvit och framdeles blifva inköpte eller till Nationsbiblioteket förärade». Det beslöts enhälligt af nationen, och inspektors stadfästelse på ändringen af punkt 3 i föreningsurkunden erhöles.

Motsatt sida; övre bilden

Fredrik Wilhelm Alexander Nay (1822–1883) gjorde ett antal väluppskattade topografiska litografier över både Uppsala och Stockholm. Här presenteras en idyllisk bild av Uppsala från norr. I bakgrunden ser vi Domkyrkan med sina karakteristiska "huvar", såsom de ritades efter den stora branden 1702 av arkitekten Carl Hårleman.

Motsatt sida; undre bilden

Ännu ett av Alexander Nays Uppsalamotiv, nu med obeliskan i Odinslund i centrum. Den restes 1832 till Gustav II Adolfs ära och har blifvit ett av vår stads landmärken, liksom Gustavianum som skymtar i bakgrunden. Då som nu är denna scen en välkänd kuliss för studentlivet.

